

Ορισμός των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης και κύριες υποχρεώσεις για την αποτροπή τους

This work is licensed
under a

**ARTIP: Awareness Raising and Training Measures
for the Istanbul Protocol in Europe**

www.istanbulprotocol.info

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Funding support

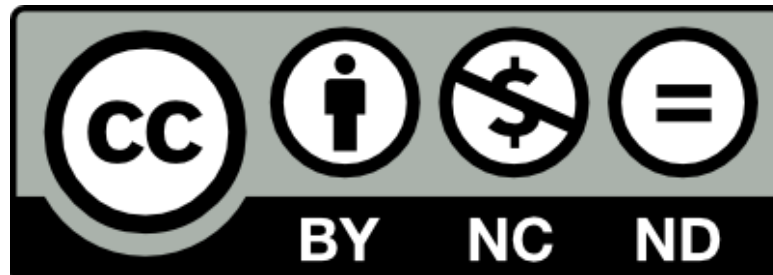
Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Αυτό το πρόγραμμα έχει χρηματοδοτηθεί με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η ανακοίνωση αυτή αντανακλά μόνο τις απόψεις του συντάκτη (ες), και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε ενδεχόμενη χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Copyrights

Για το έργο αυτό έχει δοθεί άδεια από την [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/).

Για λεπτομέρειες επισκεφτείτε:
<http://creativecommons.org>

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

- 1) Ορισμός των βασανιστηρίων
- 2) Ποινικοποίηση των βασανιστηρίων και της κακής μεταχείρισης
- 3) Έρευνα
- 4) Προσφυγή και αποκατάσταση των θυμάτων βασανιστηρίων
- 5) Πρόληψη των βασανιστηρίων και της κακής μεταχείρισης

A decorative graphic of a grey stem with several leaves, positioned on the left side of the slide.

1. Ορισμός των βασανιστηρίων

Ορισμός των Βασανιστηρίων

Βασανιστήριο ορίζεται στη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (UNCAT) ως

«κάθε πράξη με την οποία έντονος πόνος ή οδύνη, σωματική ή ψυχική, επιβάλλεται επιτηδευμένα σε ένα πρόσωπο, με σκοπούς όπως η απόκτηση πληροφοριών ή ομολογίας από αυτό ή από τρίτο πρόσωπο, τιμωρώντας το για μια πράξη που αυτό ή τρίτο πρόσωπο έχει διαπράξει ή υποψιάζονται ότι έχει διαπράξει, ή εκφοβίζοντας ή εξαναγκάζοντας αυτό ή τρίτο πρόσωπο, ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο που βασισμένο σε διάκριση οποιασδήποτε μορφής, όταν ένας τέτοιος πόνος ή οδύνη επιβάλλονται από ή με την υποκίνηση ή με τη συναίνεση ή την ανοχή του ενός δημοσίου υπαλλήλου ή άλλου προσώπου που ενεργεί υπό επίσημη αρμοδιότητα »

Ορισμός των Βασανιστηρίων

Τέσσερα βασικά στοιχεία που αποτελούν τον ορισμό των βασανιστηρίων, και τα διαφοροποιεί από την κακομεταχείριση:

1. Πρόκληση σοβαρής σωματικής ή / και ψυχικού πόνου ή οδύνης
2. Για την επίτευξη ενός σκοπού (εξομολόγηση, πληροφορίες, εκφοβισμό, διακρίσεις ...)
3. Πρόθεση (σε αντίθεση με την αμέλεια)
4. Ευθύνη του κράτους, η συμμετοχή/εμπλοκή ενός δημοσίου υπαλλήλου

Επιπλέον κριτήριο: Η αδυναμία, η έλλειψη προστασίας του θύματος, η οποία είναι εντελώς στην εξουσία του βασανιστή (ειδικά κατά τη διάρκεια της κράτησης)

Ορισμός των Βασανιστηρίων

1. Πρόκληση σοβαρού σωματικού ή / και ψυχικού **πόνου ή οδύνης**
 - Ο έντονος πόνος ή η οδύνη θα πρέπει να επιβληθεί
 - Ο ψυχικός πόνος ή οδύνη είναι επαρκής (π.χ. προκαλείται από την απειλή του θανάτου ή βασανιστηρίων)
 - Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει η βαρύτητα να είναι ισοδύναμη σε ένταση με τον πόνο που προκαλείται από σοβαρή σωματική βλάβη

Ορισμός των Βασανιστηρίων

2. Ο πόνος ή η οδύνη θα πρέπει να έχουν επιβληθεί ώστε να επιτευχθεί ένας συγκεκριμένος **σκοπός**, όπως:

- Απόσπαση μίας ομολογίας
- Απόκτηση πληροφοριών από το θύμα ή τρίτο πρόσωπο
- Τιμωρία, εκφοβισμός και εξαναγκασμός
- Διάκριση.

➔ Ο κατάλογος των σκοπών που περιλαμβάνονται στην Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (UNCAT) **δεν έχει εξαντληθεί/είναι πλήρης**

Ορισμός των Βασανιστηρίων

3. Ο πόνος ή οδύνη θα πρέπει να έχει επιβληθεί **σκοπίμως**

- Τα βασανιστήρια δεν γίνεται να έχουν προκληθεί από αμέλεια
- Η πρόθεση πρέπει επίσης να υπάρχει σχετικά με την επίτευξη ενός συγκεκριμένου σκοπού.

Ορισμός των Βασανιστηρίων

4. Ευθύνη του κράτους: Τα βασανιστήρια απαιτούν τη συμμετοχή ενός δημοσίου υπαλλήλου:

- Η υποκίνηση, συναίνεση ή ανοχή είναι επαρκείς
- Η ευθύνη του κράτους ήδη υπάρχει με την ενεργητική ή παθητική συμφωνία ή την έλλειψη μίας πιθανής παρέμβασης από δημόσιο υπάλληλο/αξιωματούχο

Ορισμός των Βασανιστηρίων

- Η απαγόρευση των βασανιστηρίων κατέχει μια ιδιαίτερη θέση στο διεθνές δίκαιο
 - είναι ένα από τα πολύ λίγα **απόλυτα** και **ανεπίδεκτα** εξαιρέσεων ανθρώπινα δικαιώματα
 - Δεν μπορεί να αντισταθμιστεί σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο δικαίωμα ή ανησυχία/προβληματισμό
 - Πηγαίνει ακόμη πιο πέρα από την προστασία του δικαιώματος στη ζωή το οποίο μπορεί να περιοριστεί κάτω από πολύ περιορισμένες περιπτώσεις
 - Δεν μπορεί να υπόκειται σε αποκλίσεις

Ορισμός των Βασανιστηρίων

- «Σκληρή, απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση και τιμωρία» ονομάζεται επίσης και «κακή μεταχείριση», δεν καθορίζεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά των βασανιστηρίων (UNCAT)
 - Άρθ. 16: η κακομεταχείριση μπορεί να είναι αρνητικά οριοθετημένη από τα βασανιστήρια με το να μην απαιτείται πρόθεση ή ένας συγκεκριμένος σκοπός
 - Προϋπόθεση της εξευτελιστικής μεταχείρισης δεν είναι η πρόκληση έντονου πόνου ή οδύνης, αλλά και η συγκεκριμένη ταπείνωση του θύματος
 - Στην πράξη, η διάκριση μεταξύ των βασανιστηρίων και της κακής μεταχείρισης δεν είναι πάντοτε σαφής

Ορισμός των Βασανιστηρίων

- **Η αδυναμία:** Εξυπηρετεί ως επιπρόσθετο κριτήριο για την οριοθέτηση των βασανιστηρίων από την σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση:
 - Τα βασανιστήρια έχουν προκληθεί κατά κύριο λόγο σε πρόσωπα που στερούνται της ελευθερίας τους
 - Η πλήρης εξάρτηση προς τους υπαλλήλους που είναι επικεφαλείς έχει ως αποτέλεσμα οι κρατούμενοι να είναι πολύ ευάλωτοι σε κακομεταχείριση

2. Ποινικοποίηση των Βασανιστηρίων και της κακής μεταχείρισης

Ποινικοποίηση των βασανιστηρίων και της κακής μεταχείρισης

- Όλες οι χώρες θα πρέπει να περιλαμβάνουν έναν ορισμό των βασανιστηρίων στο ποινικό τους δίκαιο
- Άρθρ.4 UNCAT: "να μεριμνά ότι όλες οι πράξεις βασανιστηρίων αποτελούν εγκλήματα σύμφωνα με το ποινικό του δίκαιο"
- Ο ορισμός των βασανιστηρίων πρέπει να εμπεριέχει τα **ίδια στοιχεία** όπως το Άρθ. 1 της UNCAT
- Τα εγκλήματα των βασανιστηρίων δεν θα πρέπει να υπόκεινται σε παραγραφή

Ποινικοποίηση των βασανιστηρίων και της κακής μεταχείρισης

- Η ευθύνη των κρατικών οργάνων βάσει του εθνικού ποινικού δικαίου πρέπει επίσης να συνάδει με τον ορισμό της UNCAT
- Άρθ. 5 της Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (UNCAT) απαιτεί από τα κράτη να παρέχουν στα δικαστήρια τους **οικουμενική**

➔ **δικαιοδοσία**

Τα κράτη υπόκεινται στην υποχρέωση να κινήσουν ποινικές διαδικασίες εναντίον οποιουδήποτε φερομένου ως δράστη βασανιστηρίων ο οποίος είναι παρών στην επικράτεια του εν λόγω κράτους

3. Έρευνα

Έρευνα

- Η ατιμωρησία των δραστών ένας από τους κύριους παράγοντες που συμβάλλει στα βασανιστήρια
- Κύριος λόγος για την ατιμωρησία = έλλειψη ερευνών
- Τα κράτη θα πρέπει να ξεκινούν ταχεία και αμερόληπτη έρευνα με βάση τους ισχυρισμούς ενός θύματος ή οπουδήποτε αλλού υπάρχει εύλογη αιτία να πιστεύεται ότι μια πράξη βασανισμού έχει διαπραχθεί
- (Αρθ. 12, 13 της UNCAT, Αρθ. 2 του ICCPR)
- Οι έρευνες δεν απαιτούν μια επίσημη καταγγελία!

Έρευνα

○ Προϋποθέσεις ερευνών :

- Προτροπή - διαφορετικά τα σωματικά ίχνη θα μπορούσαν να εξαφανιστούν
- Αμεροληψία, ήτοι σοβαρή, αποτελεσματική και αντικειμενική
- Να διεξάγεται από κατάλληλα καταρτισμένα άτομα
- Οι αρμόδιες αρχές δεν θα πρέπει να έχουν προκαταλήψεις και δεν θα πρέπει να προωθούν τα συμφέροντα του ενός εκ των διαδίκων

Έρευνα

Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να καθοριστεί αν τα βασανιστήρια ή η κακομεταχείριση έχει συμβεί είναι η **ανεξάρτητη παρακολούθηση** των χώρων κράτησης.

Παραδείγματα φορέων διεξαγωγής επισκέψεων παρακολούθησης:

- Εθνικοί μηχανισμοί πρόληψης (ΕΜΠ), ΜΚΟ, ΔΕΕΣ, CPT, το SPT ή ο UNSRT

Έρευνα

- Στις αρμόδιες αρχές για τη διεξαγωγή μίας αμερόληπτης έρευνας περιλαμβάνονται:
 - δικαστήρια
 - συνήγοροι του πολίτη-ινστιτούτα/ιδρύματα
 - εθνικά ινστιτούτα ανθρωπίνων δικαιωμάτων
 - επιτροπές παρακολούθησης των κρατήσεων
 - εισαγγελείς
 - ειδική ανεξάρτητη αστυνομία («αστυνομία της αστυνομίας»)

4. Προσφυγή και αποκατάσταση των θυμάτων βασανιστηρίων

Προσφυγή και αποκατάσταση

- Τα κράτη μέρη της Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (UNCAT) υποχρεούνται να συνδράμουν τα θύματα βασανιστηρίων και να τους χορηγήσουν επαρκή αποζημίωση. Άρθ. 13 της UNCAT:
 - χορηγεί σε κάθε θύμα ένα αποτελεσματικό δικαίωμα προσφυγής στον αρμόδιο φορέα
 - υπαινίσσεται ότι το συμβαλλόμενο κράτος λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία του καταγγέλλοντος και των μαρτύρων
 - αποτελεί τη βασική θεραπεία για τα θύματα βασανιστηρίων
 - απαιτεί καταγγελία από θύμα να ξεκινήσει έρευνα
 - εφαρμόζει την υποχρέωση του να ξεκινήσει μια αυτεπάγγελτη έρευνα δυνάμει του άρθρου 12

Προσφυγή και αποκατάσταση

- Το άρθρο 14 (1) της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (UNCAT) πρέπει να θεωρηθεί ως ειδική εκδήλωση του γενικού δικαιώματος των θυμάτων των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε προσφυγή και επαρκή αποκατάσταση
- όπως διατυπώνεται στο άρθρο. 2 (3) ΔΣΑΠΔ

Προσφυγή και αποκατάσταση

○ Για τα θύματα των βασανιστηρίων και της κακής μεταχείρισης, η αποζημίωση αυτή μπορεί να συνίσταται από:

- μια δέουσα διερεύνηση της αλήθειας
- επίσημη αναγνώριση της πράξης βασανισμού
- μια απολογία από τις αρμόδιες αρχές
- την ποινική δίωξη και την καταδίκη των μεμονωμένων δραστών
- χρηματική αποζημίωση (η οποία **δεν** είναι επαρκής)
- εγγυήσεις ότι δεν θα επαναληφθεί/μη επανάληψης, εάν τα βασανιστήρια είναι συστηματικά (τροποποίηση της νομοθεσίας, την καταπολέμηση της ατιμωρησίας)

A decorative graphic of a grey stem with several leaves, positioned on the left side of the slide.

5. Πρόληψη - Νομικές διασφαλίσεις και η προληπτική παρακολούθηση

Πρόληψη

○ Ο απώτερος στόχος πρέπει να είναι η πρόληψη των βασανιστηρίων και της κακής μεταχείρισης πριν αυτές συμβούν. Η Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (UNCAT) εκφράζει την πεποίθηση αυτή δίνοντας μια βαριά έμφαση στην πρόληψη. Το άρθ. 2 (1) της UNCAT **προβλέπει** ότι:

- «Κάθε Κράτος Μέρος λαμβάνει αποτελεσματικά νομοθετικά, διοικητικά, δικαστικά ή άλλα μέτρα για να προλαμβάνει πράξεις βασανιστηρίων σε κάθε εδαφική περιοχή που υπάγεται στη δικαιοδοσία του.»

Το άρθ. 16(1) επεκτείνει την υποχρέωση αυτή και στην κακομεταχείριση

Πρόληψη

- Η πρόληψη πρέπει να γίνει κατανοητό σε μια **πολύ ευρεία έννοια**, που περιλαμβάνει:
 - υιοθέτηση σχετικών νόμων
 - παροχή αποτελεσματικών μέσων έννομης προστασίας για τα θύματα
 - εφαρμογή των διαδικαστικών εγγυήσεων
 - δημιουργίας των αναγκαίων θεσμικών και οργανωτικών δομών για την απαγόρευση των βασανιστηρίων adoption of relevant laws
- Ορισμένες διατάξεις του UNCAT και άλλων συνθηκών (ICCPR, UNSMRT) στοχεύουν άμεσα ή έμμεσα στην πρόληψη των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης.

Πρόληψη

- Δικαιώματα που διασφαλίζουν την **επαφή** των κρατουμένων με τον έξω κόσμο:
 - Δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και την απαγόρευση της αυθαίρετης ή μυστικής κράτησης
 - Δικαίωμα των κρατουμένων να δέχονται οικογενειακές επισκέψεις
 - Απαγόρευση της κράτησης σε απομόνωση
 - Δικαίωμα άμεσης πρόσβασης σε γιατρό και δικηγόρο
 - Δικαίωμα «habeas corpus»

Πρόληψη

○ Δίκαιη δίκη και χρήση πρότυπων διαδικασιών:

- το δικαίωμα των κρατουμένων να ενημερώνονται άμεσα σχετικά με τους λόγους της σύλληψής τους και τις κατηγορίες εναντίον τους
- υποχρέωση να τηρούν υπό αστυνομικής κράτησης όσο το δυνατόν συντομότερη (όχι περισσότερο από 48 ώρες)
- δικαίωμα όλων των συλληφθέντων να τεθούν άμεσα ενώπιον δικαστηρίου

Πρόληψη

- Η διασφάλιση ότι η **οργανωτική δομή** και **εξοπλισμός** των δυνάμεων ασφαλείας θα ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης μέσω:
 - κατάλληλη εκπαίδευση και κατάρτιση των αρχών επιβολής του νόμου (άρθρο 10 UNCAT)
 - συστηματική επανεξέταση των μεθόδων ανάκρισης και των συνθηκών κράτησης (άρθρο 11 UNCAT)

Πρόληψη

- Οι ελάχιστοι κανόνες για τη μεταχείριση των φυλακισμένων (UNSMRT):
 - η τήρηση των κατάλληλων μητρώων κράτησης
 - ηχογράφηση/μαγνητοσκόπηση των ανακρίσεων
 - υποχρεωτικές ιατρικές εξετάσεις κατά την άφιξη και την κράτηση και μετά από κάθε μεταβίβαση
 - η απαγόρευση της παρατεταμένης απομόνωσης

Πρόληψη

- Μέτρα για την ελαχιστοποίηση των **κινήτρων** για τη χρήση βασανιστηρίων :
 - Τα όργανα επιβολής του νόμου θα πρέπει να είναι εφοδιασμένα με τον κατάλληλο τεχνικό εξοπλισμό για να επιτρέπουν στους επαγγελματίες να διεξάγουν ανακριτικές/ιατροδικαστικές/ forensic έρευνες
 - Η εγχώρια νομοθεσία να εξασφαλίζει ότι τα προερχόμενα μέσω βασανιστηρίων αποδεικτικά στοιχεία είναι απαράδεκτα σε οποιαδήποτε δικαστική διαδικασία (άρθ.15 UNCAT)

Πρόληψη

- Η υποχρέωση πρόληψης των βασανιστηρίων και της κακής μεταχείρισης δεν περιορίζεται στο έδαφος του κράτους, αλλά έχει και ένα εξωεδαφικό αποτέλεσμα:
 - η αρχή της μη επαναπροώθησης (άρθ. 3 της UNCAT), απαγορεύει τα συμβαλλόμενα κράτη από το να αποβάλουν, να επιστρέψουν, να εκδώσουν ή κάπως αλλιώς να αποδώσουν ένα άτομο σε άλλα κράτη, όπου διατρέχει τον κίνδυνο να υποβληθεί σε βασανιστήρια

Πρόληψη

- Η παρακολούθηση των χώρων κράτησης είναι ένας από τα πιο αποτελεσματικά μέσα πρόληψης των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης.
- Παραδείγματα ανεξάρτητων μηχανισμών:
 - Υποεπιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (SPT)
 - Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT)
 - Εθνικοί μηχανισμοί πρόληψης (NPM) καθορίζονται σύμφωνα με το προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης κατά Βασανιστηρίων(OPCAT)